

Çimento Sanayi A., Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş., Azot Sanayi A.Ş. ve Etibank • katılmıştır.

KMK'nın üstleneceği görevler şunlar olacaktır.

- Temel ve Detay mühendislik hizmetleri,
- Ana makina ve donatım dizaynının geliştirilmesi.
- ihale dosyalarının hazırlanması,
- Nezaret etme, Kontrolörlük,
- Danışmanlık,
- Proje arşivi geliştirmek,
- Mühendislik ve proje standartları geliştirmek,
- Yurtdışı ilgili yayınları izlemek, çeviriler yapmak,
- Eleman yetiştirmek,
- (Mühendislik ve tasarımda üniversiteler ve TÜBİTAK'ın sanayi ile ilişkilerini geliştirmek,
- Yurt dışına teknik hizmet dışsatımında bulunmak.

1979 yılında Kamu Mühendislik Kurumu'nun kurulması ile ilgili olarak çok ileri bir noktaya gelmiş olmasına karşın, politik istikrarsızlık sebebiyle Kurum faaliyete geçememiştir.

BÖLÜM 6. YASAL VE KURUMSAL DÜZENLEMELER :

Madencilik Sektöründe kurumsal ve yasal düzenlemeler anlamında 1979 yılı en önemli olayı 2172 sayılı "Devletçe İşletilecek Madenler Hk." daki yasa uyarınca çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararları ile 927 adet taşkömürü, linyit, asfalt, demir cevheri ve bor tuzu sahası arama ve işletme haklarının çeşitli Kamu iktisadî Teşebbüslerine devir işlemlerinin yürütümü olmuştur. Bu nedenle 2172 sayılı yasa uygulamaları aynı bölümde incelenmiştir. Adigeçen yasa dışında 1979

yılında madencilik sektörünü dolaylı veya dolaysız ilgilendiren yeni bir yasa, kararname, tüzük veya yönetmelik çıkmamış ancak bazı hazırlıklar sürdürülmüştür. Aşağıda, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 1979 yılı Programı'nda yer alan ilke ve politikalar doğrultusunda üzerinde durulan yasa tasarıları ve yönetimi geliştirme çalışmaları hakkında bilgi verilecek, 1979 yılı icra planında yer alan "Tedbir" lerin uygulama durumu incelenecektir.

6X "YENİ MADEN KANUNU" VE "MA-uàs DAİRESİNİN YENİDEN ÖRGÜTLENMESİ" TASARILARI

Gerek D-B.YJKP.'nda, gerekse 1979 yılı Programı'nda Türkiye'de doğal kaynakların aranıp, bulunması ve işletilmesiyle ilgili mevzuat dağınıklığına son verecek, yürürlükteki Maden, Tuz, Kaplıca Suları ve Taşocakçılığı ile ilgili tüm mevzuatı ortadan kaldırıp tek bir metinde toplayacak yeni bir yasa'nın hazırlanması konusunda ilke ve tedbirler getirilmiştir.

Türkiye'deki doğal kaynakların tümünü içerecek böyle bir yasa hazırlanması çalışmaları 1979 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden Dairesince belirli bir noktaya kadar getirilmiştir. Çeşitli kamu ve özel kuruluşların oluşturulan -ilk taslak üzerindeki görüşleri alınmış ve yeni bir taslak metin oluşmuştur. Taslak metnin yeni özellikleri şöyledir :

a) Petrol ve Doğal Gaz dışındaki tüm doğal madensel hammaddelerin (İnşaat ve yapı malzemeleri, kaplıca ve memba suları dahil) arama ve işletilmesi tek bir metne bağlanmakta, yürürlükteki yasa ve nizamnameler ile bunların ekleri yürürlükten kaldırılmaktadır.

b) Arama süresi iki yıldan üç yıla çıkarılmakta ve bu arama belirli teknik ve malî güvencelere bağlanmaktadır. (Arama projesi, terimin planı, mühendis görevlendirilmesi v.d.)

c) Yabancı sermayeye, iştirak halinde defol işletme hakkı verilmesi önlenmektedir.

d) Yerel kooperatiflerin, yerel yönetim girişimlerinin arama ve işletme hakkı alabilecekleri ilkesi getirilmektedir.

e) Ruhsat spekülasyonunu önlemek için maden alanının belirli bir birimi başına belli bir teminat yatırılması ilkesi ve sahaların başkalarına devrini kısıtlayıcı önlemler getirilmektedir.

f) Arama döneminde satış yasaklanmakta, maden kaçakçılığı durumunda ağır yaptırımlar uygulanmaktadır.

g) Devlet hakkı miktarları statik olmaksızın çıkarılmakta, ayrıca yöre - işletme ilişkilerinin düzenlenmesi amacıyla yerel yönetim payı öngörülmektedir.

h) Çevre korunması, doğa tahribi, iş güvenliği, işçi sağlığı açısından etkin hükümler içermektedir.

Yine 1979 yılında Madencilik sektörünün önemli gereksinimlerinden biri olan, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına bağlı Maden Dairesi'nin yeniden örgütlenmesine ilişkin hazırlıklar bitirilmiştir. "Maden işleri Genel Müdürlüğü" Kuruluş, görev ve yetkileri hakkında yasa tasarısı hazırlanmış, ilgili diğer kuruluşlardan tasarı hakkında olumlu görüşler alınmıştır. Ancak tasarının 1979 yılında Parlamento'ya şevki mümkün olmamıştır. Tasarı genelde doğal madensel kaynakların aranmasından işletilip değerlendirilmesine kadar uzanan süreçte etkin bir denetleyici ve yönlendirici kurumun oluşturulmasını hedef almıştır. Tasarı yasalaştığı takdirde Maden Dairesi sadece ruhsat veren bugünkü durumundan çıkartılıp, ülke çapında örgütlenmiş, yeterli ve nitelikli eleman ve araç gereçle donatılmış, sektörün en etkin kuruluşu olacaktır.

6.2. "YÖNETİMİ GELİŞTİRME" ÇALIŞMALARI :

IV. Beş Yıllık - Kalkınma Planı, Kamu girişimlerinin daha etkin ve yeterli dü-

zeye getirilmesi için, plan dönemi içinde kurumsal düzenlemelerin yapılmasını, denetimlerinin etkinleştirilmesini öncelikle gündeme getirmektedir. Gerek IV. Beş Yıllık Planı Stratejisi, gerekse IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 1979 yılı Programında bu konu ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Bu dokümanlarda yer alan ilke ve tedbirler doğrultusunda kamu girişimlerinin "Sektör Kurumları" anlayışı içinde yeniden örgütlenmeleri için gerekli çalışmalara yıl içinde Devlet Planlama Teşkilatı eşgüdümünde birçok kuruluş temsilcisinin katılımıyla 'başlanılmıştır. Maden işletmelerinin büyük bir bölümü kamu -girişimleri bünyesinde faaliyet gösterdikleri ve sektör kurumlarına aşamalı geçişte ilk olarak Etibank, TDÇİ ve Sümerbank ele alındığı için bu çalışmalar dolaylı olarak madencilik sektörünü yakından ilgilendirmektedir.

1979 yılında yönetimi geliştirme çalışmaları başlıca üç odakta, yasal düzenlemeler, personel yönetimini geliştirme ve örgüt geliştirme konularında yoğunlaşmıştır.

Yasal düzenlemeler grubu, kamu girişimleri olarak kabul edilecek kuruluşların saptanması ve tasnifini ilk aşamada tamamlamıştır.

Personel yönetimini geliştirme grubu kamu girişimlerinde çalışanlar için yeni ve devletin genel idaresinden ayrı bir personel düzeni getirmek için "özdenetim", "Yönetime Katılma*", "Verimliliği Arttırma" gibi konular üzerinde çalışmış ve ana ilkeler [tasarısını hazırlamıştır, örgüt geliştirme grubu ise üç alt grupta Etibank, TDÇİ ve Sümerbank'ı ele almıştır. Bu kuruluşların yeni, etkin, çağdaş bir örgütlenme yapışma kavuşması için işlev, yatay ve dikey bütünleşme, birbirini tamamlama ve ölçek ekonomisi ölçütlerine göre 'Sektör Kurumu" çatısı altında bir araya getirilerek, yeniden örgütlenmeleri temel üke alınmıştır, örgüt geliştirme grubu çalışmalarını bitirmiş ve örgüt şemaları ile görev, yetki ve sorumlulukları belirleyen tasarılar hazırlanmıştır. Bu tasan-

nya göre kuruluş örgütü içindeki görev ve yetkiler sevk ve idare ile işletmeler olarak iki kademe ele alınmıştır. Her üç kuruluş için tesbit edilen görevler şöyledir :

I. Sevk ve İdare Kademesi

- Planlama - Koordinasyon
- İletişim - Bilgi İşlem
- Sınai ilişkiler ve Bersonel İşleri
- Hukuk İşleri
- Organizasyon - Metod
- Savunma Sekreterliği .
- Muhasebe v© Malî İşler
- Araştırma - Geliştirme
- Danışmanlık
- Teftiş İşleri
- Stok Kontrol

II. İşletme Kademesi

- Üretim
- Satım
- Pazarlama - Satış
- Bankacılık
- Yatırım

öncelikle sektör kurumuna dönüştürülecek olan adı geçen üç kuruluşta işletme kademesindeki görevlerin 1979 işlev, yatay ve dikey bütünleşme ölçütlerine göre gruplandırılarak müesseseleştirilmesi ve kamu fonlarının ağır bastığı benzer şirketlerle üretim, tedarik, satış, yatırım işlevlerinin yürütülmesinde bir bütünlük içinde ele alınması hedef alınmışsa da gerçekleştirilememiştir.

Tasarıya göre :

a) Etibanc'ın Bakır İşletmeleri, Alüminyum İşletmeleri, Kromit - Ferroalaşım İşletmeleri, Çinko - Kurşun v.d. metaller İşletmeleri, Bor ürünleri İşletmeleri, Sanayi madenleri İşletmeleri, Pazarlama - Ticaret, Bankacılık, Yatırım adında 9 müessesede toplanması ve K.B.1. Çinkur, ile Kümaş'ın bu müesseselerin bünyesinde yer alması,

b) TD.Ç.i.'nin Karabük (Demir - Çelik Fb., İskenderun Demir - Çelik Fb., Demir Madeni İşletmeleri, Yatırım, Alım - Satım, Çelik Yapı - Teçhizat adlı 6 müessesede toplanması ve Ereğli Demir - Çelik, Gerkonsan ile her hangi bir kamu bankasının TDÇ'i'nin bünyesine alınması,

c) Sümerbank'ın Yünlü sanayii, Pamuklu sanayii, Deri ve eşya sanayii, refrakter ve seramik sanayii, kimya sanayii, orman ürünleri sanayii, alım - satım, yatırım ve bankacılık adlı 9 müessesede toplanması ve Sümerbank'ın dokuma sanayiindeki birçok iştirakinin bu müesseselerin bünyesinde yer alması öngörülmüştür.

Geliştirme çalışmaları kuruluş temsilcilerinin katılımıyla yürütülmesine karşın, çıkan sonuçlar kuruluşun diğer yöneticilerinin büyük kısmında kuşku ve rahatsızlık uyandırmış, geliştirme çalışmalarının karşısında bir direnç oluşmuştur. Bazı kuruluş yöneticileri de kuruluşa dışarıdan yapılan müdahaleler önlenmedikçe herhangi bir geliştirme çabasının başarıya ulaşamayacağına inanmış ve yapılan çalışmalara kayıtsız kalmışlardır.

Bu şekilde kamu girişimciliğinde 1979 yılında sürdürülen yönetimi geliştirme çalışmaları büyük ölçüde sonuçsuz kalmış ve Kasım 1979 da politik iktidarın değişmesiyle tamamen durdurulmuştur.

6.3. TEDBİR UYGULAMA DURUMU :

Bilindiği gibi Uzun vadeli Plan'ın gerçekleştirilmesini temin için kullanılan araçlardan biri yatırım programı ise diğeri de Yıllık Program'larda yer alan "Tedbir"lerdir. 1979 Programı'nda Madencilik Sektörü ile ilgili olarak 32 adet "tedbir" yer almıştır. Bu tedbirlerin uygulanması yıl içinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nin koordinatörlüğünde yapılan bir dizi toplantı ile sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak Tedbirlerin madencilik sektörünün gerçek gereksinimleri doğrultusunda, ortaya konmaması, diğer bazılarının ise somut, uygulanabilir olmaktan ziyade

de soyut, yönlendirici ifadeler taşıması sonucu gerçekleşme oranı düşük olmuştur.

1979 yılında önemli tedbirlerdeM gelişmeler şöyledir :

a) Turn madensel doğal kaynakların işletilmesi esaslarını düzenleyecek tek bir maden yasası metninin ana ilkeleri belirlenmiş, ancak Farlemento'ya sevkedilememiştir.

b) Linyit, bor tuzu ve demir cevheri yataklarının kamu kuruluşları tarafından işletilmeleri için yıl içinde önemli adımlar atılmış, manyezit yataklarının işletme haklarının geri alınarak kamu kuruluşlarına devri konusunda hazırlanan kararname ise yürürlüğe konamamıştır.

c) MTA Enstitüsü ile işletici feamu kurulu d a n arasında proje bazında eşgüdüm sağlanması konusunda yeterli ilerleme olmamıştır.

d) Maden işletmelerinin Maden Bairesi'nin yakın gözetimi altına alınması için "Maden İşleri Genel Müdürlüğü* tasarısı hazırlanmış, ancak Parlamento'ya sevfcedilememiştir.

e) Koklaşabilir .taşkömürü üretiminin bütünüyle metalürji sektörüne tahsisi için ilk kademede ısınma kesimindeki tüketim önlenmiştir.

f) Linyit tüketiminin, tüketim alanlarının gerektirdiği niteliklere uyumlu olarak dağılımı için bir ana plan yapılmasına Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının koordinatörlüğünde başlanmıştır.

g) Yabancı petrol şirketlerinin ellerinde bulunan petrol alanlarını geliştirmeleri ve arama yatırımlarını hızlandırmaları İçm gerekli önlemler alınamamıştır.

i; Taşkömürü üretiminin yeni koşul ve gereksinimlere uygun bir biçimde geliştirilmesini temin için hazırlanacak "Zonguldak Geliştirme Ana Planı'na yıl içinde başlanamamıştır.

BÖLÜM 7. 2172 SAYILI YASA UYGULAMALARI :

2172 Sayılı Yasa, 4.10.1978 tarihinde T.É. M.M'ce kabul edilmiş ve 14.10.1978 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yasa, her türlü madenle İlgili olarak daha önce gerçek kişi ve özel hukuk tüzel kişilere verilmiş olan arama ve işletme haklarının devletçe geri alınması esaslarını düzenleyen bir genel yasadır.

Bu niteliğiyle adıgeçen yasa, daha önceki 6309 sayılı Maden Kanunu ve eklerini ortadan kaldırmamakta, bir çeşit onun ek-sik olan yönünü tamamlayan, kamu yararı imlinde madenlerin işletme haklarının devletçe nasıl geri alınacaf ını belirleyen bir ek yasa olmaktadır.

2172 Sayılı yasanın 1. maddesinde hangi bölgelerde, hangfccins madenlerin eşletme haklarının geri alınacağına karar verecek organ olarak Bakanlar Kurulu yetkili ki* lınmış ve işletme hakları geri alınarak madenlerin sermayesinin tamam: devlete ait, çalışma konuları uygun olan iktisadi devlet teşekkülleri eliyle işletileceği belirtilmiştir.

Yasanın bu maddesi gereğince 17.11.1978 ve 3.12.1978 tarihli Resmî Gazete'lerde yayımlanan 4 ayrı kararname ile toplam 927 adet taşkömürü, linyit, asfalüt, demir cevheri ve bor tuzu arama ve işletme haklarının sırasıyla Türkiye Kömür İşletmesi Kurumu (TKİ), Türkiye Demir ve Çelîfc İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TDÇİ) ile Etibank Genel Müdürlüğüne devri için çalışmalar başlatılmıştır.

Bu bölümde devir işlemlerinin yürütülmesi ile devir sonrası gelişmeler ele alınacaktır.

7.1. DEVİR İŞLEMLERİNİN YÜRÜTÜMÜ :

Yasa ve kararnamenin yayımlanmasından sonra Enerji ve Tabii Kaynaklar B&-kanhii'nin eşgüdümünde başlangıçta 15, daha sonra 13 olmak Üzere toplam 27 a*